

Långt broktagel trivs bäst i orörd höjdlägesskog

Långt broktagel har visat sig vara en sällsynt hänglav med nästan lika exklusiva krav på sin växtmiljö som långskägg. Endast i riktigt gamla och orörda skogar kan laven uppträda i större antal.

SEBASTIAN KIRPPU, BENGT OLDHAMMER & JANOLOF HERMANSSON

Långt broktagel *Bryoria tenuis* är klassad som starkt hotad (EN). Till helt nyligen var den bara känd från dussinet lokaler i Sverige (Thor 1999), främst i Dalarna. När Länsstyrelsen Dalarna tog ansvaret för ett åtgärdsprogram, med Janolof Hermansson som författare, utfördes ett par inventeringar i norra Värmland (Kirppu 2006, 2007) och Dalarna (Oldhammer 2007). Ny information om artens biologi avslöjades liksom hela 16 nya lokaler. Den gamla bilden av långt broktagel som en art med förkärlek till basiska klippväggar i fuktiga lägen stämmer inte längre.

Skogshistoriken är viktig

Ett stort antal skogsmiljöer har undersökts. Långt broktagel förekommer bara där förhållandena är mycket speciella. Den växer nästan

Figur 1. En typisk miljö för långt broktagel i gles höjdlägesskog i en fuktig nordöstsluttning med snöbrottskadade och döda granar. Här på Kyrkberget mellan Mora och Malungs kommuner i Dalarna, där den främst växer på levande granar men förekommer rikligast på döda granar av 10–15 meters höjd. På trädet på bilden växer mer än tio bålar av långt broktagel samt även norsk näverlav, skuggblåslav och violettgrå tagellav. Flera träd strax intill hyser broktagel. Foto: Bengt Oldhammer.

enbart på skogsbeklädda berg högre än 600 meter över havet. Granarna, och i några fall björkar, är ofta 150–300 år gamla och skadade av snöbrott. Trädhöjden ligger vanligen på 10–15 meter och träden återfinns i fuktiga lägen, företrädesvis i öst- och nordsluttningar.

Bästa följearterna är broktagel *Bryoria bicolor* och norsk näverlav *Platismatia norvegica*, men även skuggblåslav *Hypogymnia vittata* och violettgrå tagellav *Bryoria nadvornikiana*. På några lokaler (två i Dalarna och tre i Värmland) växer den i samma miljö som långskägg *Usnea longissima*.

Långt broktagel växer främst på gamla granar med relativt grova barkbeklädda grenar i gles skog med luckor eller öppningar (figur 1). I optimala miljöer dominerar levande träd men

Figur 2. Ett litet exemplar av långt broktagel med svart bas och glänsande grenar. Med tiden blir den mer hängande med en längd på 10–15 cm, ibland längre. Foto: Bengt Oldhammer.

typiskt är ändå växtplatser på döda granar med rik förekomst av olika epifytiska lavar.

Skoglig kontinuitet är viktigt och med det menas att skogsmiljöerna varit mer eller mindre orörda i flera hundra år. Dimensionshuggningar har arten överlevt på flera platser. Däremot är det högst troligt att skogar som huggits igenom alltför hårt, och därmed har brist på gamla och döda träd, har sämre förutsättningar att hysa arten.

Det räcker emellertid inte bara med exklusiva gammelskogar av höjdlägeskaraktär eller fjällskogstyp. Därtill behövs fuktiga förhållanden. Ofta växer den intill myrar eller fuktiga partier med vitmossa i bottenkiktet. Det är tydligt att långt broktagel gillar ett maritimt lokalklimat. I likhet med långskägget kan långt broktagel klassas som brandrefugial. Reservat och liknande skyddsformer är enda sättet att rädda arten (Hermansson m.fl. 2007).

Håll utkik!

Långt broktagel känns igen på den karaktäristiska svarta basen och de glänsande grenarna (figur 2). Bålen blir med tiden buskigare och alltmer hängande, 10–15 cm lång. Soral saknas. Apothecier är mycket sällsynna men hittades vid Stora Tunturiberget (Oldhammer 1995) i Orsa

2007, tidigare bara känt från exemplar i Alaska. Arten är en bra signalart som bör eftersökas i lämpliga miljöer. Håll utkik!

Citerad litteratur

- Hermansson, J., Bratt, L. & Oldhammer, B. 2007. Hotade lavar och mossor i Dalarna. – Dalarnas Botaniska Sällskap.
- Kirppu, S. 2006. Långt broktagel *Bryoria tenuis* i norra Värmland. – Lavbulletinen 2006: 58–61.
- Kirppu, S. 2007. Inventeringsrapport *Bryoria tenuis* år 2006. – Stencil, Länsstyrelsen Dalarna.
- Oldhammer, B. 1995. Koppången, en inventering av de skogliga naturvärdena. – Länsstyrelsen Dalarna.
- Oldhammer, B. 2007. Inventering av långt broktagel *Bryoria tenuis* i Mora och Orsa 2007. – Stencil, Länsstyrelsen Dalarna.
- Thor, G. 1999. *Bryoria tenuis*. – I: Thor, G & Arvidsson, L. (red.), Rödlistade lavar i Sverige – Artfakta. ArtDatabanken, SLU Uppsala.

ABSTRACT

Kirppu, S., Oldhammer, B. & Hermansson, J. 2008. Långt broktagel trivs bäst i orörd höjdlägeskog. [*Bryoria tenuis* indicates old-growth spruce forests at high altitudes.] – Svensk Bot. Tidskr. 102: 3–4. Uppsala. ISSN 0039-646X.

The very rare pendant lichen *Bryoria tenuis* has been found at 16 new localities in Sweden. It is a good indicator for old-growth spruce forest at high altitudes.

Sebastian Kirppu inventerar åt länsstyrelsen inom flera olika naturvårdsprojekt och har ett stort engagemang för naturskogens överlevnad.

Adress: Granberget 5554, 782 91 Malung
E-post: sebastian.kirppu@naturskyddsforeningen.se

Bengt Oldhammer jobbar halvtid som journalist och ägnar andra halvan åt naturinventeringar och böcker om naturen i Dalarna.

Adress: Oljonsbyn 5290, 794 92 Orsa
E-post: bengt.oldhammer@telia.com

Janolof Hermansson sitter med i ArtDatabankens expertkommitté för lavar och inventerar ofta lavar i Sverige och vid Uralbergen.

Adress: Dunderbovägen 2, 714 72 Stålldalen
E-post: jo.hermansson@telia.com